

Sportkaderopleidingen: kans voor sport en onderwijs

Dit artikel gaat over (on)mogelijkheden van het aanbieden van sportkaderopleidingen binnen het mbo en het voortgezet onderwijs, juist voor studenten/leerlingen die geen S&B-opleiding doen of willen gaan doen. Dit in samenwerking met lokale sportverenigingen, S&B-opleidingen en/of de sportbond. ¹Door: Ineke Dijkstra

De Nederlandse sport drijft op voldoende en gekwalificeerd sporttechnisch kader. Sporttrainers, -coaches, -instructeurs, scheidsrechters: zij zijn de spil van de Nederlandse sport. Zonder sportcoaches en trainers geen wekelijkse trainingen, zonder scheidsrechters geen wedstrijden. Om de landelijke ambities van sportparticipatie te behalen is het vergroten en verbeteren van dit professioneel sportkader van groot belang.

Stijging

Met de forse stijging in de laatste jaren van het aantal onderwijsinstellingen dat sportopleidingen verzorgt, zijn de mogelijkheden om sportspecifieke opleidingen voor trainers/coaches via het onderwijs te volgen aanzienlijk toegenomen. De inmiddels ruim 35 sport en bewegen (S&B)-opleidingen binnen het mbo hebben een groot aandeel in het opleiden van sportkader naast de sportbonden zelf. Maar ook de zes hbo sport en bewegenopleidingen en commerciële aanbieders, zoals sportbranches of sportcentra mengen zich in deze 'markt'. De tijd dat de verantwoordelijkheid tot opleiden van sportkader hoofdzakelijk bij de sportbonden lag,

is hiermee veranderd en sportbonden en onderwijs hebben meer en meer baat bij samenwerking en gebruik van elkaars expertise.

Kwalificatiestructuur voor sportkader

Op het terrein van sportopleidingen is de afgelopen jaren veel gebeurd in Nederland. Vanuit de gedachte 'Een goede opleidingsinfrastructuur levert een belangrijke bijdrage aan gegarandeerde kwaliteit van trainers en coaches in Nederland', besloot het ministerie van VWS in 2003 om, onder regie van NOC*NSF in samenwerking met sportbonden, een kwalificatiestructuur voor sportkader te laten ontwikkelen. Deze structuur beschrijft op vijf niveaus wat de belangrijkste taken van een coach/trainer/sportleider zijn. De kwaliteit van opleidingen heeft met deze nieuwe kwalificatiestructuur sport (KSS) een grote impuls gekregen. Ook het aantal deelnemers aan sportopleidingen is de laatste jaren weer aan het stijgen. Werkgevers beseffen steeds meer dat de kwaliteit van sportkader zeer bepalend is voor de kwaliteit van de sport. Inmiddels zijn de meeste opleidingstrajecten van sportbonden (ruim 250) aangepast aan deze structuur.

Hoewel de KSS de samenwerkingsmogelijkheden tussen sportbonden en onderwijsinstellingen heeft verbeterd, gebruikt het onderwijs nog steeds een andere kwalificatiestructuur. Daarom werkt een projectgroep op initiatief van de Academie voor Sportkader (onderdeel van het NOC*NSF) en het kenniscentrum Calibris, aan een nieuwe, algemeen geldende kwalificatiestructuur voor de sport en het mbo-onderwijs. Zodat het voor de deelnemers en werkgever in de toekomst transparanter is waartoe een opleiding opleidt en over welke competenties een afgestudeerde trainer/scheidsrechter beschikt. Er is inmiddels afstemming over de wijze waarop proeven van bekwaamheid worden afgenomen en hoe opleidingen tussen bond en mbo erkend kunnen worden. Het streven is dat het gezamenlijke kwalificatiedossier in het voorjaar van 2011 gereed is en met ingang van schooljaar 2011-2012 gebruikt kan worden.

Een sportkaderopleiding, wat is dat?

Sportkaderopleidingen zijn trainersopleidingen, scheidsrechtersopleidingen en opleidingen tot instructeur of sportbegeleider in een bepaalde sporttak of branche. Per sport en per niveau hebben de opleidingen een andere inhoud. Er zijn vijf niveaus mogelijk en met name niveau 1 en 2 en bij uitzondering niveau 3, zijn interessant als het andere studenten dan S&B betreft. Met name omdat vanaf niveau 3 de ureninvestering zo groot is, dat het moeilijk in te passen is binnen het onderwijs. De meeste niveau 2-opleidingen blijven ruim onder de 100 studiebelastingsuren, waarvan over het algemeen 20-40 contact/lesuren en de rest bestaat uit stage, het maken van een portfolio en het afleggen van het examen.

De stage vormt een groot deel van een sportkaderopleiding. Een trainer in opleiding moet gedurende de opleiding een eigen trainingsgroep hebben, een scheidsrechter in opleiding moet voldoende wedstrijden fluiten alvorens de opleiding afgerond kan worden. Dit gebeurt in de meeste gevallen bij een lokale sportvereniging. De aanwezigheid van lokale verenigingen of een sportcentrum is dus een absolute voorwaarde, tenzij de instelling hierin zelf kan voorzien omdat deze bijvoorbeeld een eigen fitnessruimte heeft.

Sportkaderopleidingen voor alle studenten/leerlingen

Veel sportbonden en -verenigingen kampen met een tekort aan sportkader. Het blijkt met name voor de kleinere bonden lastig om door een tekort aan deelnemers een jaarlijks terugkerend aanbod van sportkaderopleidingen te verzorgen. Ook de S&B-opleidingen moeten vaak hun aanbod beperken tot de grotere sporten als voetbal of zwemmen. Je ziet dat het aanbod van sportkaderopleidingen jaarlijks wisselt, mede door een tekort aan inschrijvingen. Door ook andere studenten, dan S&B-studenten de mogelijkheid te bieden een sportkaderopleiding op school te volgen ontstaat een enorme groep van potentiële

deelnemers uit het mbo, hbo, het voortgezet onderwijs en van de lokale sportverenigingen. Zowel het onderwijs als de sport is gebaat bij een continu opleidingsaanbod dat wellicht door lokale samenwerking tussen onderwijsinstellingen en verenigingen een grotere kans van slagen heeft.

Kansen voor alle betrokken partijen

Het tekort aan sportkader is niet het enige belang als het gaat om opleiden tot sportkader. Ook de huidige situatie in het mbo, waar instellingen op verschillende manieren het sportaanbod voor studenten nieuw leven inblazen, is er één van. Zo kunnen de mbo-instellingen sportkaderopleidingen aanbieden waar alle studenten van de instelling, maar soms ook externen, aan deel kunnen nemen. Hoewel een sportkaderopleiding misschien niet het eerste middel is waar men aan denkt om studenten sportactiever te krijgen, is de kracht dat studenten iets kunnen doen met wat ze leuk vinden. De doelgroep bestaat vooral uit studenten die al actief zijn in een sport en/of sportvereniging of bijvoorbeeld interesse hebben in een bijbaantje bij een sportcentrum. Studenten krijgen zo de kans een extra opleiding te behalen en de school kan zich profileren met een sportief imago. Ook andere partijen, zoals gemeentes, hebben baat bij het promoten van sportkader om in de toekomst te kunnen voorzien in voldoende sportaanbod voor hun inwoners.

Sportkaderopleiding voor niet-S&B-studenten binnen het mbo

Het platform Bewegen en Sport ondersteunt mbo-instellingen tijdens de uitvoering van het beleidskader Sport, Bewegen en Onderwijs (zie ook het artikel van Hans van Egdome) bij de herinvoering van bewegen en sport binnen het mbo-onderwijs. Mbo-instellingen kunnen hun verkregen subsidiegelden gebruiken voor verschillende thema's, waaronder het sportkader. Het doel van dit thema is een structuur binnen het mbo op te zetten waarbinnen alle studenten deel kunnen nemen aan een sportkaderopleiding. Waar een sportkaderopleiding voor S&B-studenten een standaardonderdeel is van hun opleiding, is dit voor andere mbo-studenten een nog relatief onontgonnen gebied. In 2010-2011 zet het platform Bewegen en Sport actief in op ondersteuning van dit thema en start op meerdere mbo-instellingen een pilot met extra ondersteuning door ondergetekende. Bij deze pilots kunnen mbo-instellingen kiezen voor één van de volgende organisatievormen:

S&B-opleiding zet sportkaderopleidingen open voor overige studenten. Studenten kunnen meedraaien met S&B-studenten. Vooral bij voetbalopleidingen gebeurt dit al op vrijwillige basis bij meerdere mbo-instellingen.

Studenten doen mee aan de kaderopleiding bij de vereniging. Dit geeft de school de mogelijkheid een extra sportkaderopleiding aan te bieden en de bond krijgt de kans extra sportkader te werven. Tot nu toe gebeurt dit slechts op kleine schaal en alleen voor S&B-studenten, bijvoorbeeld bij de schaatsbond, waar het ene jaar de mbo-instelling zelf de opleiding verzorgt en het andere jaar de bond. Binnen SportOpMaat-programma. Meerdere mbo-instellingen hebben een intern bureau dat het sportaanbod voor studenten verzorgt. Onder dit aanbod kan ook een sportkaderopleiding vallen (zie het voorbeeld van ROC Nijmegen).

S&B-opleiding verzorgt sportkaderopleiding voor een andere opleiding binnen de mbo-instelling. De kaderopleiding wordt

ingezet voor het behalen van bepaalde competenties. Te denken valt aan een kliminstructeursopleiding voor studenten uit de bouw.

Iedere school kan de vorm van de opleiding zelf bepalen. Ze kunnen gebruikmaken van opleidingsmateriaal van de bond of eigen opleidingsmateriaal ontwikkelen. De opleiding kan tijdens schooltijd plaatsvinden maar ook in de avonden. Kortom, er is veel mogelijk.

Voorbeeld uit de praktijk

Pupillentrainer voetbal op ROC Nijmegen

Voetbalcoach – ROC Nijmegen

ROC Nijmegen werkt met een SportOpMaat-programma waarbij studenten een keuze kunnen maken uit verschillende sporten. Pupillentrainer veldvoetbal was één van de 55 clinics in 2009-2010. Acht weken lang kregen de studenten les op woensdagmiddag en liepen ze stage bij de lokale vereniging Quik. De gemaakte kosten werden betaald uit het SportOpMaat-budget. Bij dit roc werkt de S&B-opleiding intensief samen met het SportOpMaat-team en zo kon een S&B-docent die gediplomeerd is als KNVB-trainer, de lessen verzorgen. Docent: "Door het toenemende aanbod binnen ons eigen SportOpMaat-programma is het aantal deelnemers aan de trainersopleiding geslonken. Studenten kunnen slechts een paar sporten kiezen. We zijn dus onze eigen concurrent geworden. Het zou mooi zijn als de sportkaderopleidingen ook buiten het SportOpMaat-programma een plek kunnen krijgen in het onderwijs."

Sportkaderopleiding als maatschappelijke stage binnen het VO

Ook binnen het voortgezet onderwijs (VO) liggen er kansen voor sportkader. Vanaf 2011 moeten alle leerlingen in het VO zich minimaal 72 uur inzetten voor een maatschappelijke organisatie. Het is de bedoeling dat ze op die manier van binnenuit kennis maken met vrijwilligerswerk. De sport is met al zijn sportverenigingen en sportclubs de grootste vrijwilligerssector in Nederland en voor veel jongeren een aantrekkelijke plek om stage te lopen.

Hockey Trainer/Coach 2 op het Koningin Wilhelmina College

Hockeycoach – Carla Salden

Op initiatief van docenten bewegingsonderwijs van het Koningin Wilhelmina College (KWC) in Culemborg en de hockeybond (KNHB) werd in september 2009 de eerste opleiding Hockey-trainer/coach 2 binnen het voortgezet onderwijs gegeven.

Carla Salden, docente LO op KWC en lid van de hockeyclub in Geldermalsen, zag hoe haar club kampte met een tekort aan goed opgeleide trainers. Omdat veel van haar leerlingen op school hockeyden bedacht ze met haar college Ab van den Berg dat hier een mooie match te maken was; een trainersopleiding aanbieden aan leerlingen zodat zij hun maatschappelijke stage als trainer van een jeugdgroep konden invullen.

De hockeyclubs en het schoolbestuur waren enthousiast. Dertien leerlingen uit het vierde of vijfde leerjaar van het KWC en lid van één van de twee hockeyclubs, startten met de opleiding. Ze kregen tien weken lang drie uur theorie- en praktijkles op school. Daarnaast hadden ze gedurende het hele schooljaar een eigen trainingsgroep onder hun hoede.

Carla Salden van KWC: "Naast een breder lesaanbod dat wij nu als school kunnen aanbieden is de opleiding voor de leerlingen een geweldige invulling van de verplichte maatschappelijke stage. Leerlingen hebben de opleiding als zinvol ervaren. Ze leren anders voor een groep te staan en dat komt ook van pas als ze een presentatie moeten geven. Leuke bijkomstigheid is dat de cursisten meer ontzag kregen voor het beroep van docent!"

Visie vanuit de bonden

Als het om sportkaderopleidingen gaat voor andere studenten dan S&B blijken ruim 20 van de in totaal 70 sportbonden in Nederland interesse te hebben. Het gaat hier zowel om grote bonden, zoals de KNVB (voetbal), als om kleinere bonden, zoals de korfbalbond (KNKV) of de skibond (SkiV). De motivatie ligt veelal in een tekort aan sportkader bij sportverenigingen, maar het kan ook zijn dat men nadrukkelijk de samenwerking met het onderwijs zoekt voor het opzetten van regionale opleidingscentra of het promoten van de sport zelf. Zo wil de tafeltennisbond (NTTB) het WK Tafeltennis dat in 2011 in Rotterdam plaatsvindt, aangrijpen om in de aanloop

naar dit evenement een sportkaderopleiding in Rotterdam aan te bieden in samenwerking met een mbo-instelling. Studenten kunnen dan hun stage afronden bij het WK.

Voorbeeld: De KNVB en het onderwijs

Omdat de vraag vanuit de mbo-instellingen steeds groter werd om leerlingen op te leiden tot scheidsrechter, zag de KNVB mogelijkheden om via het onderwijs scheidsrechters te werven. De KNVB Academie heeft inmiddels al diverse arbitrageopleidingen samen met een voetbalvereniging en school succesvol afgerond: "Wij concentreren ons hierbij op de mbo-scholen die geen sportgerelateerde opleidingen verzorgen". Voorts richt de KNVB Academie zich op het voortgezet onderwijs waar leerlingen maatschappelijke stages moeten invullen en docenten LO2 geven. "Op deze wijze denken we als KNVB Academie een grotere doelgroep te bereiken en te enthousiasmeren om wedstrijden te leiden als scheidsrechter en de sport te bevorderen binnen het onderwijs."

Tot slot

Sportkaderopleidingen (voor niet-S&B-studenten) blijken tot nu toe vooral succesvol op scholen waar een enthousiaste docent (met bondsdiploma) werkt, die zelf actief lid is van een lokale sportvereniging.

Om sportkader in de toekomst een structurele plek te geven binnen het mbo is het platform Bewegen en Sport het afgelopen schooljaar gestart met:

- het verzamelen en beschrijven van deze initiatieven
- het maken van een overzicht van het opleidingsaanbod van de bonden en branches die enthousiast zijn
- het schrijven van een protocol 'Hoe start ik een kaderopleiding op school?'

De gegevens hiervan kun je opvragen via onderstaand e-mailadres.

Als je ook wilt verkennen of je binnen je school een sportkaderopleiding kan beginnen, neem dan gerust contact op of kijk op één van de volgende websites voor meer informatie:

www.platformbewegenensport.nl (thema's -> sportkader)

www.maatschappelijkstage.nl

www.academievoorsportkader.nl

www.scheids.nl

www.calibris.nl

Over de auteur

Ineke Dijkstra werkt als themaleider Sportkader voor het platform Bewegen en Sport. Daarnaast werkt zij vanuit haar eigen bedrijf IntoBalance als sportklimtrainster en docent en ontwikkelt zij onderwijsmateriaal voor sportkader.

Noten

1 In het voorjaar van 2010 heeft de MBO Raad een enquête gehouden onder de ruim 70 bonden en vijf grote sportbranches in Nederland. Zij werden hierin bevraagd over hun huidige samenwerking met het mbo en hun wensen in de toekomst op het gebied van sportkader voor andere studenten dan SB. De resultaten kunt u opvragen bij themaleider Sportkader Ineke Dijkstra. Haar gegevens kunt u onderaan het artikel terugvinden.

Correspondentie:

info@into-balance.nl